

NEJEN PEDAGOG, ALE TAKÉ MÍROTVORCE

Oslavy výročí J. A. Komenského poznamenaly překážky

Dlouho připravovaný rozhovor k završujícím se oslavám výročí Jana Amose Komenského najednou dostal další rozměr. Povídala jsem si s MARKÉTOU PÁNKOVOU, ředitelkou Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského v Praze a koordinátorkou oslav zmíněných výročí. Myšlenky se však pořád vracely k současné tíživé situaci.

Od konce léta je u vás instalovaná výstava s názvem, který dnes hodně mrazí – Škola a válka. Branná výchova v české škole. Koho by napadlo, v jak strašně situaci se můžeme ocitnout? Ještě před pár týdny nikoho. Když jsme výstavu sestavovali, chápali jsme ji jako určitý exkurz do historie. Popis toho, jak vypadala branná výchova v české škole. Pro dnešní žáky skoro prehistorie. Vždyť my jsme první generace, kterou válka přímo nezasáhla. Možná právě proto se nyní zájem škol o naši výstavu zvýšil. Nemyslím, že by ministerstvo školství chtělo brannou výchovu znovu zavést, ale žáci by měli mít základní znalosti první pomoci. Měli by vědět, kde jsou nejbližší kryty, jak se bránit střelám... To není rozdmýchávání paniky, ale ukazuje se, že bychom všichni měli mít určité povědomí o tom, jak se v případě nebezpečí zachovat. Mimochodem historický pohled na brannou výchovu v české škole jsme vydali také jako knihu pojmenovanou stejně jako výstava – Škola a válka. Branná výchova v české škole. Myslím, že pro výuku v občanské výchově by mohla být zajímavým pomocníkem.

Uvažujete ve světle současných událostí o přidání nového panelu do expozice? Průvodkyně výstavou se určitě budou muset připravit na to, že se děti budou víc ptát.

Určitě, uvažujeme také o dalším programu. Je zapotřebí myslet na ukrajinské děti, které k nám teď s matkami přijíždějí. Aby se cítily lépe, aby neměly pocit vyloučení. Ve spolupráci s MŠMT a nadacemi chceme koordinovat pomoc. S vedoucí Pedagogické knihovny J. A. Komenského Editou Vaníčkovou jsme formulovaly návrhy na různé projekty. Ať už jde o tzv. balíček pro ukrajinské děti nebo o podporu pedagogů, kteří s nimi budou pracovat. Máme například obsáhlý knižní fond o metodické pomoci pro výuku cizinců ve školách, protože podobné situace museli naši předkové v minulosti řešit. To je zlatá hřivna, která tady leží. Tuto metodickou pomoc teď můžeme učitelům nabídnout.

Markéta Panková

Foto: autorka

Kdo bude mít zájem, může se tedy obrátit na knihovnu, která je součástí muzea?

Jistě, na našich webových stránkách (www.npmk.cz) upřesníme, jak konkrétně můžeme učitelům pomoci. Pomoc koordinujeme s MŠMT. Co se týká knih, už teď však víme, že bude možné zapůjčit publikace pouze prezenčně, aby je jeden člověk ostatním dlouho neblokoval.

Co všechno by mělo být v balíčku pro ukrajinské děti?

Především to, co by jim udělalo radost, pohladilo je po duši. K jednomu možnému dalšímu daru mě inspirovala pohádková knížka, kterou vydala Česká škola v Římě k 10. výročí své existence. Pohádka o lištičce je v italské i české verzi, protože žáci zmíněné školy jsou sice Italové, ale pocházejí z bilingvních rodin. Svými kresbami knížku ilustrovali. Napadlo mě, že bychom také mohli vybrat pohádku nebo příběh a na jeho ilustrace bychom pak vyhlásili mezi ukrajinskými dětmi soutěž. Text by byl český i ukrajinský. Pohádková knížka by je tak zároveň učila mluvit česky

a napomohla by ke sblížení s českými vrstevníky. Mluvila jsem už o tom s Pavlem Křečkem z MŠMT. V dohledné době má být na ministerstvu schůzka se zástupci nadací, na niž bychom prezentovali naše náměty. Představovala bych si knížku, blok, pastelky, nějakého plyšáka...

Zmínila jste, že současná situace se částečně odrazí i v přístupu k oslavám výročí Komenského...

Je to pravda. Na oslavy Jana Amose nesmíme zapomenout, a zároveň denně vnímáme válku, která bohužel není tak vzdálená. Podle mého názoru je třeba v rámci oslav zdůraznit jeden důležitý směr myšlení J. A. Komenského, o němž se tolik nemluví. Lidé ho znají jako pedagoga, filozofa, teologa, biskupa Jednoty bratrské... Méně už se o něm mluví jako o mírotvorci. Přitom veškerým jeho dílem – ať už to je pedagogika, historie, filozofie, literatura, teologie – prolíná boj za lepší společnost, touha po mírovém životě.

Válka byla jednou z hrozeb, která ho provázela celý život. Jako chlapec zažil, jak vojska Štěpána Bočkaje drancovala Uherskobrodsko. Jako dospělý se musel za třicetileté války skrývat před vojsky. Žil v době pronásledování nekatolíků rakouskými Habsburky a během švédsko-polské války přišel o veškerý majetek. Za působení v Amsterodamu trpěl tím, že Nizozemí válčilo s Anglií... Jako vyslanec Jednoty bratrské se účastnil mírových jednání. Vždycky apeloval na všechny představitelé společnosti, aby válka byla ukončena, hledaly se spíš prostředky k řešení sporů než válčení. Výňatky z jeho děl, které v sobě nesou mírová poselství, jsou např. shromážděny v knize z roku 1949 s názvem *J. A. Komenský. Apoštol míru*.

Neustále hledal prostředky jak dosáhnout zlepšení společnosti. Nejvýznamnějším nástrojem je podle něho vzdělání. Podstatné je najít tu neefektivnější metodu vzdělávání pro chudé i bohaté, chlapce a dívky; velmi potřebné je i celoživotní vzdělávání politiků... Myšlenky proti válce Komenský vepsal i do Velké didaktiky, najdeme je v díle *Orbis pictus* nebo v jeho školních divadelních hrách. Všude vnášel jazyk bojovníka za mír a podával návrhy na lepší uspořádání světa bez bojů a násilí. Nejvíce návrhů však najdeme v *Obecné poradě o nápravě věcí lidských*. Jak říkal: „*Nehodlám vyzývat lidi k boji, nýbrž k úvaze a názorovému sblížení, aby* ▶

► v přesvědčení, že je vznešenější sblížovat než rozptylovat, začali nejednotně mysli všude sjednocovat.“

Vraťme se k oslavám velkých výročí J. A. Komenského.

Zahájeny byly v roce 2020 a ukončeny budou letos na podzim. Zasáhlo je nešťastné pandemické období, přesto jsem přesvědčena, že se jich každá zapojená instituce ujala s maximálním úsilím. Někdy bylo nutné část aktivit přesunout do jiné doby. Byly to různé konference, posunuto bylo otevření revitalizované expozice u nás v pražském muzeu i nové stále expozice v Muzeu J. A. Komenského v Naardenu *Mundus Comenii*. Postihlo to také mimořádnou výstavu *Komenský v komiksu*, která byla nakonec otevřena jen měsíc, v lednu 2020, a potom živořila, protože byly zavřené školy, i my jsme byli nuceni muzeum uzavřít. Nejcitelněji ale covid zasáhl hlavní velkou výstavu *Comenius 1592–1670 v Jízdárně Pražského hradu*, nakonec mohla být otevřena veřejnosti jen pár týdnů na začátku roku 2021.

Přesto si myslím, že se nám, navzdory všem překážkám, podařilo udělat pro oživení odkazu J. A. Komenského hodně.

Patří k tomu i Vaše kniha *Jan Amos Komenský v kostce s podtitulem Malá encyklopedie českého génia staletí*.

Knihy jsou vlastně dvě. První vyšla v češtině, druhá v angličtině (*John Amos Comenius at a Glance*). Jsem hrdá na to, že kniha má být součástí nejen oslav Komenského, ale též propagace Učitele národů při předsednictví České republiky v Radě Evropské unie. Nedávno ji ministr školství Petr Gazdík předával zástupcům EK v Bruselu i při krátké návštěvě naardenského muzea. Myslím, že je to vhodný způsob, jak propagovat historii a kulturu naší země.

Jak oslavy pokračují?

Nová velká stálá expozice o Komenském, která bude největší v České republice, bude otevřena 28. března v Muzeu J. A. Komenského v Uherském Brodě. Toto muzeum je od roku 1957 komeniologickým dokumentačním centrem, má na starost centrální dokumentaci díla Komenského. Shodou okolností jsem před třiceti lety stála u zrodu předchozí stálé expozice, hodně se těším, až tu novou uvidím. Pojedeme s kolegy uherskobrodské muzeum podpořit. Nebylo snadné přijmout výzvu a prezentovat Komenského v 21. století. Už katalog napovídá, že bude mít skvělou úroveň.

Kulaté výročí má také soutěž *Komenský a my, kterou vyhlašuje MŠMT a už dvacet let o ni pečuje Základní škola J. A. Komenského v Brandýse nad Orlicí společně s vaší institucí*.

Také ona do velkých oslav patří. Vždyť v Brandýse Komenský v 17. století čtyři

roky žil (1622–1625) a napsal zde několik stěžejních děl, zejména *Labyrint světa a ráj srdce*. Soutěž je rozdělena do tří kategorií. Kategorie A je výtvarná a je určena pro děti od šesti do jedenácti let. Letos bylo jejich úkolem vytvořit výtvarnou práci na téma *Do všech krajín světa! Daleké země a cesta tam a zpět*. Téma kategorie B, literárněhistorické části soutěže *Proč byl J. A. Komenský velkou osobností našich dějin?*, byl docela náročný oříšek pro žáky 6.–9. ročníku a jejich vrstevníky ve víceletých gymnáziích. Ještě náročnější práci měli studenti středních škol, když v kategorii C měli za úkol napsat úvahu nebo esej na téma *V čem spočívá hodnota*

osobností naší historie? Na konci března zde budou oceněni vítězové všech kategorií, každý z nich dostane mimo jiné moji knížku *J. A. Komenský v kostce*, což mne velmi těší. Velký dík náleží učitelům, především řediteli ZŠ Komenského Miloslavu Duškovi, který je pro soutěž nadšený. Významná třídní akce *Amosův Brandýs* k 430. výročí narození Komenského a 400. výročí *Labyrintu* se bude ve městě konat 3.–5. června i s naší účastí.

V závěru března bude určitě akcí víc...

Samozřejmě. Na 25. a 26. března máme připravené tři důležité akce. Tou první je slavnostní položení věnce u reliéfu J. A. Komenského u vchodu do našeho muzea. Je nám ctí, že se ho zúčastní nový ředitel Muzea J. A. Komenského v Naardenu, pozvali jsme také představitele MŠMT, Senátu, Poslanecké sněmovny, MZV a další vzácné hosty. Sobota, dne 26. března bude Dnem otevřených dveří, v němž v muzeu představíme vzdělávací programy, mimo jiné také nový program *Komenský ve výtvarném umění*. Vstupné, které bude dobrovolné, pošleme na konto pomoci ukrajinským uprchlíkům.

Dne 26. března od 15.00 hodin bude probíhat další akce v Prosečnici, kde se nyní v sanatoriu Charlotta léčí Alfred Strejček. Je to jeden z mála lidí, kteří dokázali svým projektem *Vivat Comenius* šířit slávu Učitele národů na čtyřech kontinentech světa. Jsem hrdá na to, že jsem stála u zrodu tohoto projektu. Na programu bude ukázka z projektu *Vivat Comenius* a mj. prezentace filmu o Alfredu Strejčkovi *Můj život s J. A. Komenským*, který natočila ve spolupráci s naším muzeem režisérka Ivana Křenová. Neumím si představit, že bychom člověka, jenž se více jak třicet let věnoval Komenskému, při těchto oslavách opomněli.

Ve čtvrtek 31. března pořádá Církev československá husitská duchovně-kulturní setkání s názvem *Komenský – posel porozumění*. I na této akci spolupracujeme, budu zde mít referát o Komenském ve výtvarném umění.

Kdy budou oslavy završeny?

Ještě dřív, než přijde na řadu podzimní završení oslav, musím zmínit jednu skutečně výjimečnou událost. Podařilo se nám koupit z Polska kopii Rembrandtova obrazu *Starý muž*, o němž se říká, že jde o portrét J. A. Komenského, neboť Rembrandt žil v Amsterdamu ve stejné ulici. Jedna kopie je v Naardenu, druhá teď bude u nás. Obraz slavnostně odhalíme 19. května v našem společenském sále společně s přednáškou o Komenském, jak ho neznáte.

Zmíněné završení oslav se uskuteční 15. listopadu, kdy ve spolupráci s pražskou konzervatoří uspořádáme reprezentativní koncert v jejich sále Na Rejdišti. Vystoupí na něm studenti i pedagogové konzervatoře s dramatickým pásmem z ukázek děl Komenského s využitím knihy *Komenský v kostce*. Současně budou pro návštěvníky promítány ukázky z výstavy *Komenský v komiksu*. Na této akci připomeneme také 130. výročí vzniku našeho muzea, které založil učitelé. K tomuto výročí připravujeme od 7. října mimo jiné hezkou výstavu *Pravěk, k tabuli! Jak si pračlověk cestu do škol našel*. Víím, že Národní muzeum má také krásnou novou výstavu o pravěku, ale ta naše by měla být jiná. Měla by být ukázkou toho, že právě učitelé byli těmi, kteří mladé lidi přiměli k péči o hmotné archeologické památky naší země. Do té doby budeme mít v muzeu výstavu *Škola a válka. Branná výchova v české škole*.

Závěrem chci říci, že je dobře, že se akce k oslavám rozvrství do tří let (2020 až 2022) a že se na nich podílela řada paměťových vědeckých institucí v ČR i v zahraničí. Každý návštěvník si mohl najít to své podle svého zájmu. O akcích se lze dozvědět na speciálně vytvořeném webu (comenius350.cz). Všichni pořadatelé komeniologických akcí k nim přistupovali s maximální odpovědností a péčí, ani pandemie je nezlomila.